

KAL TIN Ė N A I

PARENGĖ DANGUOLĖ ŽELVYTĖ

Loretos SUNGAILIENĖS ir Danutės MUKIENĖS nuotraukos

Kaltinėnų herbas. Dailininkas
Rolandas Rimkūnas

Kaltinėnai – to paties pavadinimo seniūnijos centras, vienas iš didžiausių ir seniausių miestelių ne tik Šilalės rajone, bet ir visoje Žemaitijoje. Jis yra susiformavęs Žemaičių aukštumos priekalnėje, prie Žemaičių plento ir Šilalės–Kelmės kelio. Kalvotos Kaltinėnų apylinkės žavi visais metų laikais.

Iš Kaltinėnų kelias veda į Kražius, Šilalę, Užventį, Varnius. Nuo Kaltinėnų iki Varnių – 21 km, iki Kražių – 15 km, Medvėgalio – apie 7 kilometrai. Atvykus į miestelį, pasigėrėjus gražia, naujos architektūros bažnyčia, pastatyta 1990–1995 m., turistų kelias dažniausiai pasuka į kapines. Prie įėjimo į jas – rodyklė prie pirmojo kraštotyros muziejaus Lietuvoje įkūrėjo, žemaičių kultūrinio sambūrio aktyvaus dalyvio, švietėjo ir rašytojo Dionizo Poškos (1757–1830) kapo. Jį šiose kapinėse ženklina aukštas akmens paminklas. Po šias kapines ir šiaip verta pavaikščioti. Jos gražiai tvarkomos, įdomi rotondos formos medinė kapinių koplyčia.

Garsi ir garbinga Kaltinėnų krašto istorija. 1365 m. prie šio kaimo vyko žemaičių mūšis su kryžiuočiais. 1370 m. Žemaitijos aprašyme nurodyti 4 keliai, vedantys į Kaltinėnų žemę (*terra Kalctene*). Kryžiuočių kronikose Kaltinėnai minimi keliais pavadinimais – *Caltenenen*, *Kaltanenen*, *Kalteneen*, *Kaltenarum terra*. 1375 m. Kaltinėnus ir jų apylinkes kryžiuočiai stipriai nusiaubė. Grįžtančius iš žygio kryžiuočius žemaičiai pasivijo ir sumušė. Rašytiniai šaltiniai rodo,

Kaltinėnų šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

kad Kaltinėnų apylinkes kryžiuočiai niokojo ir 1377 bei 1389 metais.

Yra išlikęs Vytauto Didžiojo 1413–1430 m. rašytas dokumentas, kuriame nurodyta, kad Didysis kunigaikštis 22 Kaltinėnų bajorams dovanoja po 1–2 žmones.

Kaltinėnų šv. Jono Krikštytojo bažnyčios šventorius

1416 m. Vytauto Didysis, antrą kartą atvykę į Žemaitiją jos krikštyti, liepė Kaltinėnuose pastatyti vieną pirmųjų bažnyčių Žemaitijoje. Ji buvo medinė.

1421 m. birželio 22 d. Vytautas Didysis Žemaičių vyskupui Motiejui užrašė 10 Kaltinėnų gyventojų kartu su jų žeme ir pavedė juos valdyti Kaltinėnų klebonui. Nuo 1511 m. Kaltinėnus valdė Žemaičių seniūnas Stanislovas Kęsgaila.

1702 m. vyskupas J. Krišpinas-Krišenšteinas iš karaliaus Augusto II Kaltinėnams gavo leidimą rengti muges.

Nuo XVIII a. pabaigos Kaltinėnuose veikė triklasė mokykla. Ji uždaryta po 1863 m. sukilimo. Vietoje jos atidaryta valdiška rusiška mokykla.

XIX a. pr. – 1950 m. Kaltinėnai buvo valsčiaus centras, sovietmečiu – apylinkės centras, po 1990 m. – seniūnijos centras.

1817 m. Kaltinėnų bažnyčia po gaisro buvo perstatyta.

1863 m. sukilime dalyvavo nemažai Kaltinėnų apylinkės gyventojų. Sukilėlių stovykla buvo įrengta už 200 m nuo Kaltinėnų dvaro. Sukilėliai 1863 m. liepos 15 d. sunaikino valsčiaus bylas.

1880 m. Kaltinėnų katalikų bažnyčia sudegė.

1882 m. Kaltinėnuose pradėjo veikti paštas.

1886 m. kunigo A. Vaiciechavičiaus rūpesčiu pastatyta ąžuolinių rąstų Kaltinėnų bažnyčia.

Kaltinėnų kapų koplyčioje yra buvę seniausi vargonai Žemaitijoje.

1890 m. Kaltinėnuose įsteigta mokykla. Po įvairių reorganizacijų ji veikia iki šiol (dabar tai Kaltinėnų Aleksandro Stulginskio gimnazija).

XX a. pr. knygelė „Miestiečko Koltiniani“ rusų kalba apie Kaltinėnus parašė ir išleido Kaltinėnų rusų mokyklos mokytojas Skobilovas.

Lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimo metais Kaltinėnuose aktyviai veikė knygnešys Kazys Cieplinskas.

1893 m. nemažai Kaltinėnų apylinkės gyventojų prisidėjo prie kražiškių, gynusių Kražių bažnyčią.

1897 m. Kaltinėnuose pradėjo veikti taupomoji-skolinamoji kasa.

1903 m. Kaltinėnuose buvo 750 gyventojų.

Nepriklausomos Lietuvos metais Kaltinėnai buvo valsčiaus centras. Čia veikė pradžios mokykla, valsčiaus savivaldybė, paštas, sveikatos ir veterinarijos punktai, vaistinė, 2 bibliotekos.

1923 m. Kaltinėnuose buvo 103 sodybos, 600 gyventojų.

1925 m. Kaltinėnuose įkurta pieninė, veikė policijos nuovada, smulkaus kredito draugija, kooperatyvas, keletas krautuvių, smuklių, amatų dirbtuvėlių, plytinė, lėtpjūvė, elektrinė.

1939 m. Kaltinėnuose buvo apie 800 gyventojų.

1944 m. Kaltinėnuose pradėjo veikti progimnazija.

1944 m. spalio 7 d. Kaltinėnuose, išstūmusi vokiečius, įsitvirtino sovietų kariuomenė.

1948 m. Kaltinėnų progimnazija reorganizuota į septynmetę mokyklą.

1951 m. Kaltinėnuose pradėjo veikti vidurinė mokykla.

1959 m. Kaltinėnuose buvo 735 gyventojai.

1961 m. už 5 km nuo Kaltinėnų (Gineikių kaime) buvo įkurta ir ilgus metus čia veikė Lietuvos žemdirbystės instituto bandymų stotis bei jos eksperimentinis ūkis, kurių centras 1982 m. perkeltas į Kaltinėnus. Bandymų stotis su nedideliu ūkiu veikia iki šiol.

1990 m. Kaltinėnuose pastatytas vienas aukščiausių (20 m), o gal net ir aukščiausias kryžius Lietuvoje – „Tautos prisikėlimo kryžius“ (skulptorius Juozas Rupšys).

1990–1995 m. pastatyta nauja Kaltinėnų šv. Jono Krikštytojo bažnyčia.

1999 m. gruodžio 20 d. Kaltinėnų vidurinei mokyklai suteiktas Lietuvos Respublikos prezidento Aleksandro Stulginskio vardas.

2009 m. sausio 29 d. Šilalės rajono savivaldybės tarybos sprendimu Kaltinėnų Aleksandro Stulginskio vidurinė mokykla reorganizuota į Kaltinėnų Aleksandro Stulginskio gimnaziją.

Nuotraukose (iš viršaus): Dionizo Poškos kapas Kaltinėnų kapinėse ir rodyklė link šio kapo prie kapinių vartų; Kaltinėnų kapų koplyčia; Kaltinėnų gyvenvietės fragmentas

2009 m. Lietuvos prezidento dekretu patvirtintas Kaltinėnų herbas. Jį sukūrė Rolandas Rimkūnas.

Šiuo metu miestelio centre stovi Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia.

Kaltinėnuose yra piliakalnis – Kepeliuškalnis. Apie 7 km nuo miestelio dunkso pastaraisiais metais gražiai tvarkomas aukščiausias Žemaitijos piliakalnis Medvėgalis.

Kaltinėnų kraštą garsina čia gimę, gyvenę, dirbantys žmonės. Pirmiausia tai netoli Kaltinėnų, Kutalių kaime, gimęs, augęs Lietuvos prezidentas Aleksandras Stulginskis (1885–1969).